

Mgr Agnieszka Dwornik
Toruń – UMK

„PROSTO DO INFORMACJI” - SPEŁNIONA OBIETNICA. ROLA BAZY NUKAT W BUDOWANIU KATALOGU BIBLIOTEKI UNIWERSYTECKIEJ W TORUNIU

Abstract

Today NUKAT is built by more than 140 libraries and still join the new ones. They Cooperate actively (giving and downloading data) or only passively (by downloading ready bibliographic records to their local catalogues). This libraries have various libraries systems, they have different collections, and different needs. The role of NUKAT catalogue in building local catalogue information is shown in the example of the University Library in Torun. Author presented way of building a central database, method of transferring data between catalogues, the benefits of active cooperation (for example: quality, information about libraries resources, mass data modifications). In article there is also presented perspectives of development and changes NUKAT and their impact on the local catalogue information.

Streszczenie

Do wspólnoty „nukatowej” należy już ponad 140 bibliotek i ciągle dołączają nowe. Współpracują czynnie (dając i pobierając dane) lub tylko biernie (kopiując do baz lokalnych potrzebne dane bibliograficzne). Są to biblioteki dysponujące różnymi systemami bibliotecznymi, posiadające bardzo zróżnicowane zbiory, a zatem i różne potrzeby. Rola jaką może pełnić katalog NUKAT w budowaniu zasobu informacyjnego katalogu lokalnego przedstawiona została na przykładzie Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu. Omówiono wkład biblioteki w budowanie bazy centralnej, sposób przepływu danych między bazami, korzyści płynące z czynnej kooperacji (m.in. jakość danych, informacja o zasobach bibliotek, masowe melioracje danych). Przedstawiono też perspektywy rozwoju i zmian w katalogu NUKAT i ich wpływ na katalog lokalny.

Współczesna biblioteka nazywana jest m.in. centrum informacyjnym, coraz częściej określana jest też mianem „trzeciego miejsca”. Nadawane są jej jeszcze inne określenia w zależności od postrzegania jej głównej funkcji. Badacze wskazują na zmieniające się potrzeby użytkowników (już nie tylko czytelników). Niezmiennie jednak podstawową

powinnością biblioteki jest informacja o oferowanych zasobach – po to gromadzimy dokumenty, aby o nich informować i by je udostępniać. Mimo bardzo szybko postępujących zmian w zawartości księgozbiorów – zmieniają się formy nabywanych publikacji: tradycyjne druki, dane w postaci elektronicznej, zbiory specjalne, a co za tym idzie i zmian w udostępnianiu czy wymianie metadanych - nadal nie można sobie wyobrazić księżnic bez własnych katalogów bibliotecznych.

Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu (BU UMK) w zbiorach ma 1 mln 400 tys. woluminów książek, ponad 600 tys. wol. czasopism, ponad 520 tys. jednostek zbiorów specjalnych. Gromadzi również zbiory elektroniczne w postaci baz e-książek, e-czasopism czy też pojedynczych dokumentów na nośnikach lub dostępnych online. Rocznie wprowadza się do zbiorów ok. 36 tys. druków zwartych, prawie 10 tys. wol. czasopism. Przy takim zasobie i przyroście zbiorów katalog bardzo szybko i dynamicznie rozwija się – początkowo jako katalog kartkowy, później katalog elektroniczny w systemie ISIS. W 1998 rozpoczęto migrację i wprowadzanie danych katalogowych do nowego zintegrowanego systemu bibliotecznego Horizon, który dawał dużo większe możliwości – m.in. zapewniał kontrolę przez hasła wzorcowe. Biblioteka była przygotowana do wykorzystania tej funkcjonalności angażując się już w 1996 w projekt Centralnej Kartoteki Hasel Wzorcowych (CKHW). Zaangażowanie polegało nie tylko na przygotowywaniu kartotek, ale również na uczestnictwie w ustalaniu zasad ich tworzenia.

Droga do wspólnej bazy

Niedługo po uruchomieniu przez Centrum Formatów i Kartotek Hasel Wzorcowych (CFiKHW) Centralnej Kartoteki Hasel Wzorcowych w środowisku bibliotekarskim podjęto dyskusję o możliwościach stworzenia wspólnego katalogu i modelu jaki miałby on przyjąć. W 2001 uruchomiony został Katalog Rozproszony Bibliotek Polskich KaRo¹, który wypełniał tę lukę, oferując możliwość jednoczesnego przeszukiwania katalogów wielu bibliotek, dając szybką informację o ich zasobach. Pomysłodawcą i twórcą katalogu był Tomasz Wolniewicz, w latach 1999-2002 zastępca dyrektora ds. modernizacji i komputeryzacji w Bibliotece Uniwersyteckiej w Toruniu. KaRo było (i jest nadal) równocześnie narzędziem do wyszukiwania i kopiowania opisów bibliograficznych przez bibliotekarzy do własnych katalogów. Pomysł katalogu rozproszonego, okazał się niewystarczający ze względu na brak kontroli jakości zawartych w nim danych. Podjęto decyzję o budowie od podstaw katalogu centralnego jako kontrolowanej bazy wysokiej jakości danych, z pełną indeksacją przez hasła wzorcowe. W 2002 powstało Centrum NUKAT, a CFiKHW stało się jego częścią. Do bazy przejęto gotowe dane z CKHW (wraz ze słownictwem języ-

¹ Tomasz Wolniewicz: Katalogi rozproszone na przykładzie polskiej wyszukiwarki KaRo. W: Rola katalogu centralnego NUKAT w kształtowaniu społeczeństwa wiedzy w Polsce: praca zbiorowa / pod red. Marii Burchard, Kamili Grzędzińskiej i Agnieszki Kasprzyk. Warszawa. 2010 s. 153

ka przedmiotowego KABA) oraz Centralnego Katalogu Tytułów Czasopism.² Od tego czasu rozpoczęto pracę nad budową katalogu centralnego na zasadzie współkatalogowania z nadzorem umieszczanych w nim metadanych.

Początkowo katalog NUKAT był tworzony z myślą o zasobach polskich bibliotek naukowych. Obecnie każda biblioteka specjalistyczna może przystąpić do współpracy: czynnej – tworząc opisy bibliograficzne oraz hasła wzorcowe i umieszczając je w bazie lub biernej – tylko pobierając metadane. Warunkiem niezbędnym jest zapewnienie odpowiedniej podstawy technicznej do przepływu danych.

Dziś czynnie współpracuje z bazą centralną 107 bibliotek, biernie 34. Dysponują one różnymi systemami bibliotecznymi - największe grupy stanowią biblioteki obsługiwane przez system Virtua (37), Horizon (29), Aleph (22), ProLib (18), Symphony (9).³

Budowanie zasobu danych bibliograficznych – dane Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu w katalogu NUKAT

Od początku toruńska ksiąźnica uniwersytecka czynnie zaangażowała się w budowanie wspólnej bazy. Dla opracowania czasopism była to naturalna kontynuacja współkatalogowania prowadzonego od 2000 przy pracach nad Centralną Kartoteką Tytułów Czasopism⁴. Podjęto decyzję, że wszystkie opisy bibliograficzne tworzone w bazie lokalnej dla wpływów bieżących będą wysyłane do katalogu centralnego. Dzięki takiej organizacji pracy bardzo szybko BU UMK stała się jedną z najaktywniejszych bibliotek czynnie współpracujących z katalogiem NUKAT. Stopniowo do współpracy z katalogiem centralnym zaangażowane zostały również uniwersyteckie biblioteki instytutowe i wydziałowe UMK. W efekcie dziś metadane bibliograficzne dostarczone z biblioteki UMK dla książek, czasopism, zbiorów specjalnych i dokumentów elektronicznych stanowią 6% zasobu katalogu centralnego (192.240 opisów bibliograficznych dla wydawnictw zwartych i ciągłych), co jest trzecim wynikiem w rankingu (16% wprowadziła Biblioteka Jagiellońska, 15% Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie). Jeżeli chodzi o kartoteki haseł wzorcowych (łącznie formalne i JHP KABA) toruńska biblioteka jest szóstą ksiąźnicą w kolejności wytworzonych metadanych (187.522).

Kolejnym źródłem danych pochodzących z bazy lokalnej w katalogu w NUKAT był przeprowadzony w latach 2009-2013 projekt Autostrada Informacji Cyfrowej⁵. Po-

² Centralny Katalog Tytułów Czasopism działał w latach 1995-2002 na serwerach Biblioteki Głównej Uniwersytetu Gdańskiego

³ Wszystkie dane pochodzą ze strony internetowej [www Centrum NUKAT http://centrum.nukat.edu.pl/](http://centrum.nukat.edu.pl/) [dostęp 20 VII 2016]

⁴ Magdalena Gołota-Majewska: Opracowanie Czasopism w Bibliotece Uniwersyteckiej w Toruniu: od katalogów kartkowych do komputerowych. W: Dylematy opracowania : materiały z V Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej zorganizowanej przez Bibliotekę Główną Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin, 18-20 września 2013 r. / pod red. Urszuli Ganakowskiej i Mirosławy Różyckiej. Szczecin. 2014

⁵ Autostrada Informacji Cyfrowej. Dostęp: <http://autostrada.buw.uw.edu.pl/>

legał on m.in. na automatycznym pobraniu z baz lokalnych opisów bibliograficznych i umieszczeniu ich w Nukacie. Porównano też bazę centralną z katalogami lokalnymi chętnych bibliotek i wymieniono opisy „nienukatowe”, na opisy z bazy centralnej. Projekt pozwolił na automatyczne umieszczenie ok. 29.000 opisów z Torunia w Nukat, oraz na wymianę prawie 97.000 opisów lokalnych na „nukatowe”. Ręczne wprowadzanie danych oraz projekt Autostrada zaowocowały tym, że dziś 86% opisów bibliograficznych w katalogu lokalnym jest odnotowanych w bazie centralnej. Usługa ta jest nadal dostępna dla chętnych, np. nowodołączających do współpracy bibliotek. W ten sposób mogą one w dużo szerszym zakresie skorzystać z informacji oferowanych przez katalog centralny.

Biblioteka Uniwersytecka zasoby informacyjne bazy centralnej bardzo aktywnie powiększa również dodając dane o zdigitalizowanej formie publikacji dostępnej w Kujawsko-Pomorskiej Bibliotece Cyfrowej, której jest współtwórcą razem z 16 instytucjami regionalnymi. Katalog NUKAT zawiera prawie 4.500 odnośników kierujących użytkowników z poziomu opisu bibliograficznego bezpośrednio do wersji cyfrowej publikacji.⁶ Do niedawna uzupełnianie informacji o dostępnej cyfrowej wersji dokumentu wymagało czynnej współpracy z Centrum NUKAT i modyfikacji w kliencie Virtui. Obecnie oferowane narzędzie dostępne przez stronę internetową, a do modyfikacji rekordów bibliograficznych w tym zakresie mogą przystąpić również osoby nie wprowadzające danych w formacie MARC21.

Dane z katalogu centralnego w katalogu lokalnym

Równie ważną kwestią dla bibliotek jak możliwość wprowadzania informacji jest pobieranie gotowych danych. Jak wynika z naszych obserwacji, dzięki sporemu nasyceniu już bazy centralnej średnio 70-80% miesięcznego przepływu książek przez sekcję opracowania dostaje opisy pobrane z katalogu centralnego. W bieżącym funkcjonowaniu sekcji opracowania jego rola jest nieoceniona. Głównym źródłem wpływów publikacji do zasobów bibliotecznych są egzemplarze obowiązkowe dostarczane przez wydawców. Dzięki temu, że inne biblioteki cieszące się tym przywilejem bardzo aktywnie współpracują z Centrum NUKAT, potrzebne metadane pojawiają się bardzo szybko. Opisy książek wydanych w danym roku i w roku poprzednim w języku polskim i na terenie Polski są codziennie automatycznie importowane do katalogu lokalnego. Dane te są wykorzystywane w pracy Oddziału Gromadzenia Zbiorów⁷, ale są też

⁶ Szerzej o zagadnieniach dokumentów elektronicznych w katalogu: Agnieszka Dwornik, Grzegorz Szturo: Nie tylko druki – dane o e-książkach w katalogu Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu. *Tytuł Ujednolicony* 2016 2 (19). Dostęp: https://issuu.com/nukat/docs/nukat_tu_19_pojedyncze

⁷ Grzegorz Szturo: Wykorzystanie centralnych baz w pracy gromadzenia W: Strategie gromadzenia zbiorów w bibliotekach polskich : materiały z IV Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej Pobierowo, 15-17 września 2011/ pod red. Urszuli Ganakowskiej i Mirosławy Różyckiej. Szczecin 2012 s. 208-210

gotowe do użycia w procesie wprowadzania książek otrzymanych w ramach egzemplarza obowiązkowego.

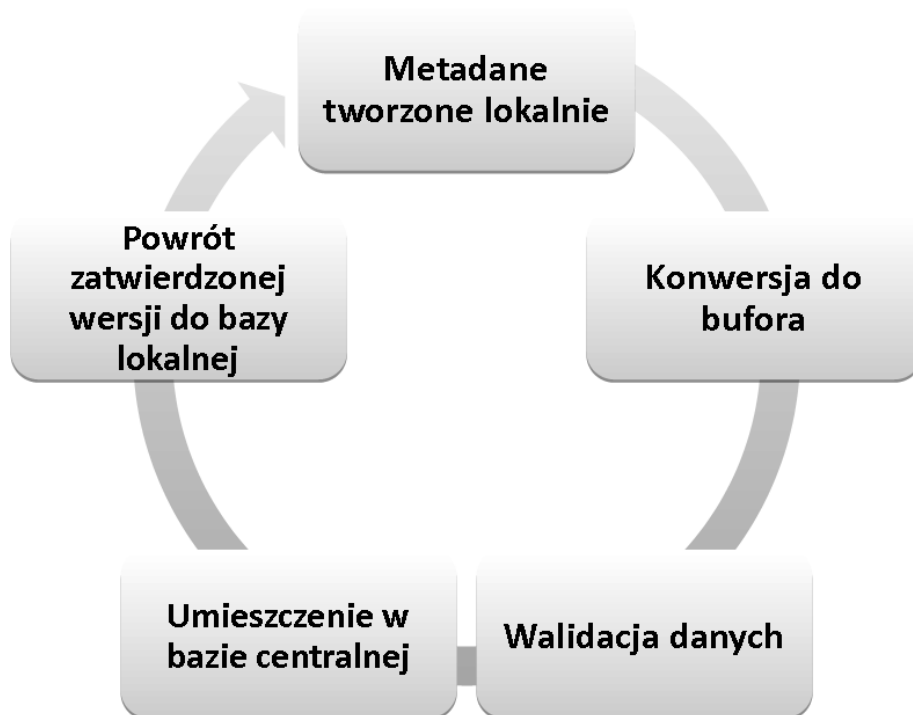
Duży zasób tworzą dane o drukach z lat ubiegłych. Obecnie w bazie centralnej jest ponad 3 mln opisów bibliograficznych dla różnych rodzajów dokumentów (książek, czasopism, filmów, dokumentów elektronicznych, dźwiękowych, ikonograficznych, dokumentów życia społecznego, starodruków czy map). Dzięki temu, że bazę tworzą biblioteki naukowe – od ogólnouniwersyteckich, przez biblioteki szkół artystycznych, po politechniki i uniwersytety medyczne - nie ogranicza się ona tylko do narodowych publikacji. Biblioteki te, służąc nie tylko za bazę dydaktyczną, ale gromadząc materiały do badań i opracowania naukowe ze światowego obiegu wiedzy, uzupełniają bazę o opisy bibliograficzne publikacji obcojęzycznych, specjalistycznych, z nawet bardzo wąskich dziedzin. Dlatego odpowiedź na pytanie o zasadność przystępowania do katalogowania w bazie centralnej przez mniejsze biblioteki specjalistyczne, nie jest wcale negatywna – im więcej bibliotek specjalistycznych przystępuje do współkatalogowania, tym większa jest szansa na podniesienie pożytku z kooperacji dla tych bibliotek. Różnorodność danych wynikająca ze współpracy z bibliotekami gromadzącymi zbiory specjalne, jest szczególnie wartościową dla Biblioteki Uniwersyteckiej. Gromadzone stare druki, zbiory graficzne, muzyczne, kartograficzne, dokumenty życia społecznego wymagają dokładnego specjalistycznego opracowania. W większości bibliotek obsada w tych jednostkach jest skromna, a opracowanie tego rodzaju dokumentów bardzo pracochłonne i wymaga często wykształcenia kierunkowego. Platforma do wymiany danych, jaką jest dziś katalog NUKAT, jest nieocenioną pomocą.

Wiele podejmowanych prac retrokonwersyjnych katalogu kartkowego jest możliwa w dużej mierze dzięki czerpaniu gotowych haseł wzorcowych i opisów bibliograficznych z bazy NUKAT. Na stronach internetowych Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu można znaleźć informację online o całości posiadanych zbiorów. Pierwszym, oczywistym źródłem do którego kieruje się użytkownik jest katalog komputerowy. Do zasobów, które nie zostały tam jeszcze umieszczone, można dotrzeć za pomocą zeskanowanych katalogów kartkowych książek, czasopism oraz zbiorów specjalnych. Jakość kart katalogowych nie pozwala jednak na poddanie ich procesowi konwersji OCR, co chociaż w części pozwoliłoby na proste zwiększenie możliwości wyszukiwawczych, jakich oczekują współcześni czytelnicy. W bibliotece jest prowadzona tzw. retrokonwersja bieżąca oraz inne projekty obejmujące retrokatalogowanie. Na bieżąco, po złożeniu zamówienia przez czytelnika publikacji z zeskanowanego katalogu kartkowego, dane o niej przenoszone są do katalogu komputerowego przed jej udostępnieniem. W ten sposób rocznie przenoszone jest ok. 1500-2500 opisów bibliograficznych rocznie. Przy pracach selekcyjnych nad księgozbiorem, podczas skontrum, wypożyczenia międzybibliotecznego itp. dane o publikacjach również są przenoszone. Bez możliwości współpracy z bazą centralną taka optymalizacja pracy byłaby nieosiągalna. Poza retrokonwersją w ramach bieżących obowiązków sekcji, prowadzone były do-

datkowe przedsięwzięcia mające na celu konwersję danych katalogowych np. katalogowanie elektroniczne księgozbiorów podręcznych, przygotowanie księgozbioru do wolnego dostępu, katalogowanie księgozbiorów bibliotek zakładowych. Prace te były prowadzone zarówno przed „erą nukatową” jak i po powstaniu bazy centralnej. Z perspektywy lat można zaobserwować jak bardzo wzrosła efektywność podejmowanych wysiłków oraz obniżyły się jego koszty. Oczywiście nie wszystkie opisy są pobierane – biblioteka UMK posiada wiele unikalnych, bądź po prostu jeszcze nie opisanych w bazie NUKAT zbiorów i prace retrokonwersyjne wiążą się nadal również z tworzeniem metadanych. Jednak wymiana danych niezmiernie ułatwia unowocześnianie informacji o zasobach bibliotecznych.

Sposób pracy

Większość bibliotek wprowadzając dane pracuje bezpośrednio w buforze bazy NUKAT, poprzez klienta Virtui – systemu, który obsługuje bazę centralną, a później pobiera dane do własnego katalogu. Toruńska biblioteka wypracowała własny model wymiany danych z bazą centralną. Wszystkie pliki – zarówno hasła, jak i opisy bibliograficzne tworzone są w macierzystej bazie i poprzez konwersję danych przesyłane są do bufora,

gdzie czekają na walidację i wpuszczenie do właściwej bazy. Zaakceptowana wersja danych zostaje automatycznie zaimportowana do bazy lokalnej. Taki techniczny model współpracy opracowano z kilku względów: dane o posiadanych dokumentach są widoczne natychmiast w katalogu - już wtedy czytelnik może zarezerwować książkę. Innymi są kwestie organizacyjne: Horizon jest przyjaźniejszy i efektywniejszy w pracy, część bibliotekarzy może katalogować publikacje lokalnie, a dopiero po korekcie osób uprawnionych ich praca jest wysyłana do bazy centralnej. Przyjęto również inną kolejność wykonywania czynności – przy bezpośredniej pracy w kliencie Virtui najpierw musi istnieć komplet haseł wzorcowych, potem może powstać opis bibliograficzny. Przy tworzeniu metadanych bibliograficznych w lokalnym katalogu najpierw pracownicy tworzą opis bibliograficzny i wykorzystują gotowe kartoteki, a brakujące „zamawiają” w specjalizującej się w tym Sekcji Kartotek Haseł Wzorcowych.

Modyfikacje danych zatwierdzonych już w Nukacie, w tym dodawanie haseł przedmiotowych do opisów, dokonywane są poprzez klienta Virtui i automatycznie wysyłane do bibliotek, które pobrały dany opis.

Przykład Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu jest dowodem na to, że współpracująca instytucja może przyjąć własny model przepływu pracy, w zależności od swoich możliwości, potrzeb, czy warunków technicznych. Należy jednak dostosować jakość wprowadzanych danych do ustaleń bazy centralnej.

Języki przedmiotowe

Charakterystyka przedmiotowa piśmiennictwa jest bardzo istotną kwestią dla katalogów bibliotek naukowych. Podlega ona ewolucji, zmianom, aby jak najlepiej odpowiadać potrzebom informacyjnym danego środowiska użytkowników, a jednocześnie rozwijać się w zależności od rozwoju dziedzin nauki. Stosowane elektroniczne systemy biblioteczne, również mają wpływ na możliwości obsługi haseł kartotek przedmiotowych.⁸

W tej chwili do dyspozycji bibliotek zrzeszonych wokół NUKATu są trzy języki przedmiotowe: język haseł przedmiotowych KABA, język haseł przedmiotowych Biblioteki Narodowej (wkrótce DNB) oraz polska wersja języka MeSH.

Językiem budowanym i rozwijanym przez Centrum NUKAT jest KABA, stosowana przez większość bibliotek akademickich (79 w NUKAT). Stanowi ona podstawowy sposób opisu przedmiotowego w bazie. Z tego też sposobu korzysta Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu czynnie angażując się w rozwój i prace nad zmianami JHP KABA, uczestnicząc od początku jego powstania w pracach Zespołu Konsultacyjnego.

⁸ Maria Burchard: Języki informacyjno-wyszukiawcze w katalogu centralnym NUKAT. W: Opracowanie przedmiotowe dokumentów z zakresu nauk ścisłych: matematyczno-przyrodniczych i technicznych. Język haseł przedmiotowych KABA: teoria, praktyka, przyszłość. Kazimierz Dolny, 20-22 września 2006 roku. - [Warszawa], 2006. - Dostęp: <http://www.ebib.info/publikacje/matkonf/kaba/burchard.php>

W najbliższym czasie będą prowadzone prace nad modyfikacją, uproszczeniem tego języka, aby bardziej przystosować go do oczekiwań użytkowników.

JHP BN to język, który był tworzony i rozwijany przez Bibliotekę Narodową, a udostępniany również przez Centrum NUKAT. Był to ukłon w stronę bibliotek publicznych, które również współpracują z bazą. Najnowszą propozycją są Deskryptory Biblioteki Narodowej (DBN), które mają zastąpić JHP BN. NUKAT jest otwarty na wprowadzenie tego sposobu opracowania rzeczowego – posiada już kopię bazy haseł (317 tys. deskryptorów). Mimo że większość bibliotek akademickich nie zamierza rezygnować z JHP KABA, wiele z nich z zainteresowaniem przygląda się proponowanym rozwiązaniom.

MeSH to kolejna możliwość opisu przedmiotowego. Język ten został wprowadzony do bazy w 2005. Za pośrednictwem NUKATu korzysta z niej obecnie 5 bibliotek medycznych. Do tej pory współpraca polegała na utrzymywaniu kopii bazy głównej posadowionej w Bibliotece Uniwersytetu Medycznego w Poznaniu. Wobec pewnych trudności, wydaje się, że posadowienie jej w bazie centralnej NUKAT byłoby bardzo dobrym i wygodnym rozwiązaniem.

Możliwość wyboru spośród kilku proponowanych języków, a jednocześnie współtworzenie i modyfikacja ich reguł jest nie do przecenienia. W czasie dyskusji nad kształtem opracowania rzeczowego dokumentów, jego dopasowania do proponowanych możliwości technicznych NUKAT może stać się koordynatorem, gospodarzem dyskusji.

Co poza wymianą danych?

Rynek oferuje coraz to lepsze multiwyszukiwarki, będące już nie tylko „opacami” katalogów bibliotecznych (dla systemów bibliotecznych następnej generacji to często jedyny sposób prezentacji katalogów), ale służące do wyszukiwania w wielu bazach jakimi dysponują biblioteki (biblioteki cyfrowe, bazy pełnotekstowe). Paradoksalnie właśnie bez ujednoczonych danych stają się one bezradne wobec setek tysięcy metadanych pochodzących z różnych źródeł. Łatwo to zauważyć choćby przeglądając metadane oferowane przez dostawców kolekcji dokumentów elektronicznych. Wpływ współpracy z katalogiem centralnym, to nie tylko liczba wprowadzonych lub pobranych danych. Analizując dane z baz, które nie są kontrolowane przez kartoteki haseł wzorcowych można dostrzec podstawową zaletę danych umieszczanych w katalogu NUKAT. Takie zamierzenie przyświecało bazie od pierwszych rozważań nad rolą i funkcją katalogów bibliotecznych.⁹ Podejście to nie zmieniło się, mimo tworzenia wspólnych danych przez różne biblioteki, różnych systemów bibliotecznych.¹⁰ Wyso-

⁹ Anna Paluszkiewicz: Rola formatu i kartotek wzorcowych w skomputeryzowanych katalogach bibliotecznych. *Prz. Bibl.* 1991 z. 3/4 s. 275-279

¹⁰ M. Rowińska <http://open.ebib.pl/ojs/index.php/ebib/article/view/382/555>

kie wymagania stawiane osobom wprowadzającym dane do wspólnej bazy czy ilość umieszczanych danych w nowych opisach bibliograficznych mogą być postrzegane jako bardzo pracochłonne i kosztowne. Mogą stawić pod znakiem zapytania tezę, że współpraca z Centrum NUKAT oszczędza czas poświęcony na katalogowanie. Na pewno jest niezmiernie korzystna, gdy chodzi o pobieranie gotowych metadanych. Dzięki nowym możliwościom indeksowania przez systemy biblioteczne można proponować czytelnikom korzystanie z wielu danych, które jednak najpierw trzeba wprowadzić, np. tytułu ujednolicone, czy tytuły formalne. Przykładem może tu też być rezygnacja z „zasady trzech”, czyli ograniczenia podawania do trzech nazwisk autorów, tłumaczy czy redaktorów. Obecnie (jeszcze z pewnym ograniczeniem chronologicznym) dla wszystkich nazw osobowych należy stworzyć hasła wzorcowe. Zmiana ta jest bardzo pożądana przez użytkowników, jak i samych autorów. W kontekście pojmowania pracy bibliotek jako usługi informacyjnej, warto inwestować w jej jakość. Tym bardziej, że wysiłek rozłożony jest na ok. 1500 katalogów w całej Polsce.

Bardzo cenną korzyścią dla katalogu lokalnego ze współpracy z Centrum NUKAT są melioracje danych, jakie wraz ze zmianami w katalogowaniu czyni baza centralna wraz z innymi użytkownikami. Przy tak dużej zawartości metadanych w katalogach, sens każdej poważnej zmiany zasad, która nie mogłaby być przeprowadzona na istniejących już danych stawałaby pod znakiem zapytania. Przy zawartości ponad 3 mln opisów, ograniczanie nowych zasad jedynie do nowowprowadzanych danych miałyby się z celem. Melioracje w bazie centralnej dokonywane są na dwa główne sposoby: jako masowe melioracje prowadzone przez Centrum NUKAT oraz bieżące, czynione przy okazji dodawania haseł przedmiotowych czy wprowadzania innych do katalogu. Ostatnio przeprowadzoną modyfikacją na dużą skalę było dodawanie do opisów bibliograficznych haseł wzorcowych dla publikacji polskich na podstawie ISBNów przydzielonych poszczególnym wydawnictwom przez Bibliotekę Narodową. Planowany jest również podobny zabieg dotyczący wydawnictw zagranicznych na podstawie danych pozyskanych z innych bibliotek narodowych.

Obecnie katalog NUKAT to jedno z głównych (obok KaRo) źródeł informacji o zasobach polskich bibliotek naukowych. Każda biblioteka, która skorzystała z opisu bibliograficznego książki, czasopisma bądź innego rodzaju dokumentu, zostawia „śląd” w postaci dopisanej lokalizacji (użytkownik widzi ją w zakładce „Gdzie wypożyczyć”). Informacja ta może być wykorzystywana w pracy wypożyczalni międzybibliotecznej. Wypożyczalnia międzybiblioteczna jest również w kręgu zainteresowania NUKAT¹¹ – w przyszłości planowane jest wykorzystanie danych o lokalizacji dokumentów do stworzenia platformy do udostępniania dokumentów między bibliotekami.

¹¹ Agnieszka Kasprzyk: Magiczny guzik : wypożyczenia międzybiblioteczne poprzez NUKAT. *Tytuł Ujednolicony* 2016 2 s. 8-9. [dostęp] https://issuu.com/nukat/docs/nukat_tu_19_pojedyncze

Informacje o lokalizacji dokumentu można bazę Nukat potraktować jako „kopię zapasową” swoich danych. Może ona być wykorzystana np. przy migracji do nowych systemów - zamiast konwertować dane, można importować je bezpośrednio z NUKATu.

Z doświadczenia wiemy, że o wiele łatwiej zdobywać zewnętrzne fundusze na katalogowanie ze źródeł zewnętrznych, gdy dane będą wysłane do bazy centralnej – raz wydane pieniądze publiczne przynoszą nie tylko efekt lokalny.

Innym, bardzo ważnym aspektem współdziałania bibliotek, jest integrowanie środowiska bibliotek naukowych. Widzimy to zwłaszcza teraz, gdy wiele bibliotek staje przed perspektywą zmiany systemu bibliotecznego. Ich producenci doskonale już wiedzą, że aby wejść na nasz rynek muszą swoje produkty dostosować do współpracy z Centrum NUKAT. W naturalny sposób NUKAT stał się motorem zmian i unowocześniania informacji katalogowej w polskich bibliotekach naukowych. Nie wyobrażamy sobie już samotnego śledzenia trendów, opracowywania procedur, testowania nowych możliwości, jakie dają nowoczesne systemy biblioteczne. W perspektywie tak dużych zmian w katalogowaniu jakie dzieją się już w bibliotekarstwie światowym (RDA, Linked Data, BIBFRAME) pewna centralizacja i wiodący ośrodek, który koordynuje zmiany w konsultacji z partnerami wydaje się nieodzowny. W Centrum NUKAT dzieje się to w sposób elastyczny, tak, aby biblioteki dysponujące różnymi systemami mogły w pełni im sprostać i z tych zmian korzystać.

Najnowszymi zmianami są zniesienie podawania ograniczonej liczby autorów dokumentów, co gwarantuje pełną informację nt. publikacji, czy stosowanie rekordu analitycznego – opisu bibliograficznego zawierającego dane o pracach zawartych w materiałach konferencyjnych, pracach zbiorowych. Rekord może również opisywać artykuły zawarte w czasopismach. Takich opisów w katalogu centralnym jest już ok. 5 tys., mimo że są wprowadzane od niespełna czterech miesięcy.

Kolejnym unowocześnieniem, które pozwoli przybliżyć się polskim bibliotekom do najnowszych standardów bibliotekarskich jest możliwość zapisu elementów opisu bibliograficznego z wykorzystaniem oryginalnych alfabetów. Centrum NUKAT prowadzi już wstępne konsultacje z bibliotekami, co do sposobów i opracowania potrzebnych procedur. Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu nie dysponuje jeszcze systemem bibliotecznym, który umożliwiłaby obsługę znaków alfabetu innego niż łacińskie, ale w perspektywie czekającej zmiany systemu informację tego rodzaju będą również wykorzystywane.

Podsumowanie

Przyspieszenie pracy i jej niedublowanie to korzyść oczywista, niekwestionowana, wielokrotnie podkreślana w wypowiedziach nt. kooperacji.

Mamy do dyspozycji bogatą bazę, a dzięki niej podejmujemy się coraz to nowych zadań: Retrokatalogujemy, podajemy wiele dodatkowych informacji (np., tytuły

ujednolicone, wszystkich autorów), hasła przedmiotowe, katalogujemy nowe formy publikacji, zbiory specjalne, dodajemy linki do źródeł zewnętrznych, niektórzy już przystąpili do tworzenia rekordów analitycznych. Bez współpracy z bazą centralną nie moglibyśmy już w szybki i płynny sposób wprowadzać informacji o bieżących wpływach druków zwartych czy czasopism.

Odpowiedź na pytanie, jakie postawił w swoim artykule „Współpraca bibliotek: wszyscy za, ale kto chce to praktykować?” Henryk Hollender, ze strony Biblioteki Uniwersyteckiej brzmi: Jesteśmy otwarci. Dajemy jak najwięcej.

Z perspektywy czternastu lat współpracy z NUKAT oceniamy, że obietnica „Prosto do informacji” może być odczytana w dwojaki sposób: jako obietnica złożona czytelnikom (prosto – czyli bezpośrednio) oraz bibliotekom (prosto – czyli jasno). Uważamy, że to obietnica spełniona. Prosto – bo proste i jasno określone są zasady współpracy, prosty sposób korzystania z zasobu. Prosto, nie znaczy jednak łatwo – dziś dobra informacja wymaga wiedzy i nakładu pracy. A NUKAT stał się dziś gwarantem jakości.